

La Festa del Pi de Centelles

La Festa del Pi és una festa anual celebrada a Centelles (Osona) cada 30 de desembre. Declarada Festa Tradicional d'Interès Nacional el 17 de novembre de 1987 i reclassificada com a Festa Patrimonial d'Interès Nacional el 25 de maig de 2010. És una tradició documentada des de l'any 1753 i des de llavors lligada a la festivitat de Santa Coloma, patrona de Centelles.

La referència documental més antiga de la Festa del Pi es troba el 1753. Aquesta festa se li atribueix un origen ancestral i precristià. S'ha pogut constatar que aquest tipus de celebracions tenen reminiscències de culte als arbres i de rituals pagans de fecundació relacionats amb el solstici d'hivern i amb la regeneració de la natura. És per això que hi ha qui ha suposat que l'origen d'aquesta festa es remunta molt més enrere del que la documentació reflecteix. La llegenda explica que Santa Coloma fou cremada a un pi, i és per això que cada any es fa honor a la patrona de la vila: es va al bosc a buscar un pi pinyer i se li ofereix.

Segons Prudenci Reguant, autor del llibre *“El Pi de Centelles: mite, ritu i experiència”* exposa la vinculació de la festa als rituals lítics en els quals intervenen elements d'adreçament d'un eix –sigui una pedra o un arbre-com a exaltació del centre, i la seva unció sacrificial com a símbol d'unió del cel amb la terra. Segons el mateix autor la vinculació del Pi de Centelles amb Santa Coloma es produiria més tard, concretament el 22 de març de 1620, en aquesta data va arribar la relíquia de la santa al poble i en el seu honor es van disparar trets amb arcabussos per celebrar-ho, tot i això l'autor considera que el culte a l'arbre ja existia d'abans.

Reguant considera que la Festa del Pi té indiscutiblement un origen precristià i que al·ludeix a la regeneració de l'home a través de la mort i el nou naixement. En aquest sentit les pomes i les neules que es mengen el dia de Reis, quan es despengen el Pi de l'església del poble, són un element celeste que representa vida i llum per als que participen. Aquest simbolisme del Pi acaba quan la festa es cristianitza i el focus passa del Pi a Santa Coloma, que es la representació de l'Esperit Sant que baixa a la terra en forma de colom.

Es considera que la festa del Pi té un seguit d'elements cabdals que són: el pi, l'església, els galejadors, els bous i la carreta.

Els galejadors

El galejador és el que galeja, és a dir, fa salves amb una arma d'avantcàrrega, normalment una escopeta, carrabina, fusell o trabuc, antiga o reproduïda, en to festiu, segons la tradició, fer "gala". Els galejadors i galejadores ho són a títol individual, no com a membres de cap colla, tot i que per participar a la Festa s'ha de ser membre de l'Associació de Galejadors. A més de disparar les seves armes durant la jornada central de la festivitat el dia 30 de desembre, els galejadors de Centelles també són els encarregats de triar el pi. El pi seleccionat es marca amb un tret d'una arma de foc, el dia de Sant Esteve (26 de desembre). A part d'això els galejadors preparant cinc ramells de pomes i les garlandes de pa d'àngel i de galetes en forma d'estrella que el dia de la festa es penjaran del pi. Com a última prèvia, el dia abans de la festa, 29 de desembre, l'Associació de Galejadors reparteix la pólvora i els pistons, prèviament comprats per l'Ajuntament, entre els galejadors que, degudament legalitzats i autoritzats, protagonitzaran la Festa.

La primera referència que es té en vers els galejadors es remunta el 1786. Tot i aquesta es la primera referència escrita no es pot oblidar que el costum de galejar o tirar trets amb armes de foc es practicà a Centelles almenys des del 1620, encara que no vinculat a la pròpia festa. És important reflectir que tot i que no hi hagi documentació concloent es probable que l'ostentació d'armes de foc per part dels centellencs durant la festa, estigui relacionat amb l'atorgament del dret d'armes a la vila de Centelles per part de Felip V en el 1716 arran del seu paper en la Guerra de Successió.

Seguint amb els galejadors és importat dir que estan constituïts en una Associació. Aquesta, té una junta directiva. Segons els seus estatuts en el capítol 3, article vint-i-set la composició de la junta és la següent:

- Capità de Galejadors
- Tinent de Galejadors
- Secretari
- Tresorer
- 7 vocals

Tots aquests càrrecs, excepte el Capità i el Tinent, són elegits pel comú dels Galejadors de forma majoritària reunits en Assemblea.

Els galejadors són comandats per el Capità i el Tinent, aquests càrrecs són vitalicis i recau en el galejador de major edat, amb més antiguitat i amb la

major projecció i prestigi personal a la festa. Per ser comandants s'han de reunir les tres condicions anteriors.

En aquest punt crec important aclarir diferents aspectes. Els rangs de Capità i Tinent segurament tenen aquesta connotació militar per diferents motius. Abans de la Guerra Civil Espanyola, els dos dirigents de la festa es deien administradors, però un cop acabat el conflicte armat els administradors es passaran a anomenar Capità i Tinent. No es descarta tampoc que aquesta denominació vingués des de l'època de la guerra de la Successió ja que Centelles es va caracteritzar per ser una vila felipista i que Felip V va saber reconèixer un cop acabat el conflicte.

Respecte el caràcter vitalici dels càrrecs queda clar que forma part de la tradició de la festa i tenint en compte que és una celebració datada del segle XVIII el més lògic es que es conservi aquesta part de la festa.

Els bous i la carreta

Els bous i la carreta es tracten d'uns elements festius singulars i únics, el manteniment del qual representa la continuïtat d'una tradició ancestral transmesa per tradició oral, que estableix que el pi ha de ser traslladat necessàriament per un jou amb bous. Comporta que els galejadors han de mantenir durant tot l'any una parella de bous, destinats únicament i exclusiva a complir amb aquesta tasca el dia de la Festa del Pi. Tradicionalment les parelles de bous són de per vida i ni se'n pot canviar un, ni es poden canviar de banda.

Pel que fa a la carreta és també una peça específica i serveix exclusivament per a transportar el Pi. La carreta actual és la reconstrucció d'una tradicional carreta de càrrega de bous que data del primer terç del segle XX, i manté tota la ferramenta i alguns elements de fusta de la carreta original.

Conclusions

La festa del Pi de Centelles és una Festa patrimonial d'interès nacional i que per tant es deu a una sèrie de litúrgies que són imprescindibles per poder demostrar el caràcter històric de la Festa. Un dels principals actors d'aquest esdeveniment que cada 30 de desembre es practica a la vila de Centelles és la figura dels galejadors. El galejador per ser-ho, necessita fer gala a la patrona

del poble, Santa Coloma, que des de com a mínim el segle XVIII els centellencs ho fan amb armes d'avantcàrrega. En tota recreació històrica es demana la màxima cura en tots els detalls i per tant treure aquest element clau com són les armes de foc històriques seria desvirtua totalment la festa i no faria honor a la seva història. En la documentació que es disposa a l'actualitat queda perfectament acreditat que els galejadors i galejadores fan una recreació històrica d'una festa datada de mitjan del segle XVIII amb la vestimenta original i les armes de foc d'avantcàrrega originals de l'època tant característiques d'aquesta festivitat.

Finalment la meva reflexió final com historiador seria que la conservació d'aquest tipus de festes són imprescindibles i que en la seva recreació històrica s'han de conserva els màxims trets característics possibles.

Enric Caballeria Lamelas, graduat en Història per la Universitat de Barcelona i Màster Oficial en Història Contemporània i Món Actual per la Universitat de Barcelona.

Bibliografia

- Mirambell Abancó, Miquel. *La festa del pi de Centelles i la seva relació amb el passat botifler dels centellencs en la Guerra de Successió*. Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya. Universitat Oberta de Catalunya.
- Reguant, Prudenci. *El pi de Centelles: mite, ritu i experiència*. Cossetània Edicions, 2006.

Webgrafia

<https://www.festadelpi.cat/index.php>